

AR RELIĢISKIEM PRIEKŠMETIEM SAISTĪTU NOZIEGUMU RAKSTUROJUMS

Igors Trofimovs
dakpt@inbox.lv

Atslēgas vārdi: kultūras objekti, kultūras priekšmeti, reliģiskie priekšmeti, garīgās vērtības, noziegumi, samērīgs sods

Laikmetā, kurā pastāv terorisms un citi smagi pārobežu noziegumi, gan Eiropas Savienība, gan tās dalībvalstis rūpējas par saviem pilsoņiem, radot iekšējās drošības telpu. Latvijā noziegumu apdraudētās īpašuma tiesības garantē valsts un nodrošina tiesību aizsardzības iestādes. Kvantitatīvi vislielāko grupu veido noziegumi, kurus izdara mantkārības nolūkā, un vairākums no tiem izpaužas kā svešas mantas prettiesiska izņemšana no likumīgā valdījuma, lai rīkotos ar to kā ar savu. Tādi noziegumi ir zādzības, laupīšanas, izspiešanas, krāpšanas, un tie kopā veido vairāk nekā pusi no visiem izdarītajiem noziegumiem. No kopējā pret īpašumu vērsto nozieguma skaita vislielāko daļu ieņem zādzības un krāpšanas.

No noziegumiem pret īpašumu autors izpētei ir izvēlējies paaugstinātas sabiedriskās bīstamības pakāpes noziegumus, kurus ietekmē globalizācijas procesi pasaulē, proti, kultūras priekšmetu, sevišķi reliģisku priekšmetu, zādzības. Šādos noziegumos apdraudējuma objekti ir dievnami, kapsētas un iedzīvotāju mājokļi, un noziegumu īstenošanas laikā tiek izmantoti mūsdienīgi tehniskie līdzekļi.

Autors parāda tiesību normu, kas skar cilvēka personisko īpašumu un reliģiskās jūtas, jaunradi — kā likumdevējs svītro nevajadzīgās normas, veido jaunas vai uzlabo jau esošās atbilstoši valsts politikajai, ekonomiskajai situācijai un globalizācijas procesiem.

Krimināltiesiskais raksturojums

Mantkārībā izdarītos noziedzīgos nodarījumus iedala un pēta atkarībā no to tiešā apdraudējuma objekta, īstenošanas paņēmiena, nozieguma subjekta īpašībām un subjektu skaita. Viens no apdraudējuma objektiem ir kultūras priekšmeti. Kultūras priekšmetu zādzības atšķiras no citām zādzībām gan ar apdraudējuma objektu un priekšmetu, gan noziedzīgā nodarījuma īstenošanas veidu, gan ar pamatotu iedzīvotāju uztraukumu un masu informācijas līdzekļu lielu interesi, kas izraisa plašu rezonansi sa-

biedrībā. Kultūras priekšmetu nelegālās aprites novēršanas un apkarošanas aktualitāti Latvijā apliecina Latvijas Republikas Iekšlietu ministrijas Informācijas centra (turpmāk — IeM IC) statistikas dati par prettiesiski atsavinātiem kultūras priekšmetiem. Piemēram, laika periodā no 2010. gada līdz 2014. gada beigām Latvijā veiktas 353 kultūras priekšmetu zādzības un to rezultātā zaudēti 1465 kultūras priekšmeti¹. No 2015. gada sākuma līdz 2020. gada pirmajai pusei izdarītas ap 259 kultūras priekšmetu zādzības, ir nozagti vai zuduši vairāk kā 649 kultūras

priekšmeti, no tiem 65% veido priekšmeti ar reliģisku nozīmi jeb reliģiskie priekšmeti.²

leM IC izpratnē par kultūras priekšmetiem (leM IC instrukcijā lietots termins “kultūras objekti”) uzskata cilvēka darinātus objektus, kuriem no reliģiskā vai sekulārā viedokļa ir arheoloģiska (ar aizvēsturi saistīta), vēsturiska, literāra, mākslas vai zinātniska vērtība (gleznas, ikonas, statujas, liturģiskie objekti, vāzes, kausi, pulksteņi, grāmatas, ieroči un citi objekti).³ Pēc leM IC Integritātes iekšlietu informācijas sistēmas (turpmāk — IIS) datiem, nozagtie kultūras objekti ir: lūgšanas grāmatas, krusti, krucifiksi, svečturi, kulta celtni iekārtas, logu, durvju un vārtu (aiļu) elementi, kulta priekšmeti, kapu pieminekļi, kapu plāksnes, kapu apmales un nožogojumi, kapu marmora stabi, kapu metāla žogi, monumentāli dekoratīvas skulptūras, krūšutēli, pēcnāves maskas, dārzu un parku dekoratīvie elementi, mazo formu skulptūras, ieejas sliekšņa granīta plāksnes, instalācijas un telpiskie objekti, skulpturālais arhitektūras dekors, gleznas, zīmējumi, soli, ordeņi, medaļas, ieroču atlējumi. leM IC uzskaita arī arheoloģijas priekšmetus, piemēram, rotas, kuru aprīte ir ļoti liela.

Latvijas un Eiropas Savienības normatīvā regulējuma izpratnē kultūras priekšmeti ir:

- arheoloģiskās senlietas — senatnē izgatavoti, kultūrvēsturiski nozīmīgi priekšmeti;
- rotaslietas, ieroči, darbarīki, iedzīves priekšmeti, keramikas izstrādājumi, monētas, tekstilijas u. c.;
- kultūras objekta, tostarp valsts aizsargājama kultūras pieminekļa elementi, vēsturiskas relikvijas, mākslas darbi, seni rokraksti, reti iespaiddarbi u. c.;
- mākslas un antikvārie priekšmeti, kas senāki par 100 gadiem;
- vēsturiski izveidojušies kompleksi, kolekcijas, kam ir nedalāma kultūrvēsturiska vērtība.⁴

Taču, ievadot leM IC datu bāzē reliģiska priekšmeta aprakstu, jāievēro “Kultūras ob-

jektu apraksta veidošanas instrukcija”, tāpēc rakstā izmantota leM IC instrukcijā norādītā klasifikācija.

Reliģiskie priekšmeti ir kultūras priekšmetu veids. Definējot jēdzienu “reliģiskais priekšmets”, šī raksta autors ņem vērā 1903. gada Sodū likumos 588. pantā noteiktus apdraudējuma priekšmetus zādzbās no baznīcām: svētos krustus, svētās relikvijas, svētbildes, vai kādus citus priekšmetus, kurus pareizticība vai kāda cita ticība godina par svētītiem, kā arī priekšmetus, kuri iesvētīti, lietojot dievkalpošanā⁵, un leM IC definēto kultūras objekta jēdzienu. Proti, reliģiskais priekšmets ir priekšmets, kuru kāda ticība godina par svētītu, kā arī priekšmets, kurš iesvētīts, lietojot dievkalpošanā.

Neskatoties uz kariem, revolūcijām un piecdesmit gadus ilgstošu ateistisku režīmu, lielākā daļa Latvijas iedzīvotāju ir reliģioza, atzīstot gadsimtu gaitā pierādītas konservatīvas vērtības⁶. Sabiedriskās domas aptauja liecina, ka baznīcai uzticas 70% Latvijas pilsoņu un 60% nepilsoņu⁷. 2018. gadā Latvijā bija reģistrētas 1163 reliģiskas organizācijas, kopš neatkarības atjaunošanas reliģisko organizāciju skaits ir audzis gandrīz divkārt, jo 1990. gadā Latvijā bija reģistrētas 693 reliģiskās organizācijas⁸. Lielākais draudzes locekļu skaits ir lielākajās kristīgajās konfesijās: luterāņi — 700,3 tūkst. locekļu, katoļi — 333,2 tūkst. locekļu, pareizticīgie — 180 tūkst. locekļu, vecticībnieki — 46,5 tūkst. locekļu un baptisti — 6,7 tūkst. locekļu. Atbilstoši Latvijas Republikas Tieslietu ministrijas veidotajā Reliģisko organizāciju pārskatā par darbību 2018. gadā sniegtajai informācijai, reliģisko organizāciju īpašumā un valdījumā kopā bija 1032 kulta celtnes un reliģiskās darbības veikšanas vietas (turpmāk — dievnami)⁹: luterāņu baznīcas, pareizticīgo baznīcas, katoļu baznīcas, vecticībnieku kopienas lūgšanu nami, sinagogas, klosteri un citas kulta celtnes un reliģiskās darbības veikšanas vietas.

Latvijas teritorijā reliģisko priekšmetu zādzība ir sodāma kopš kristietības pieņemšanas latviešu ciltis 13. gadsimtā — Livonijas konfederācijā, atbilstoši vācu tiesiskai uztverei, pēc bruņinieku, kanoniskajām, pilsētu un zemnieku tiesībām¹⁰; Polijas—Lietuvas atkarībā pēc Lībekas un Magdeburgas tiesībām¹¹, Lietuvas statūtos¹², Kurzemes statūtos¹³ un Zviedrijas likumdošanas aktos Vidzemē noteiktajām tiesībām.

18. gadsimtā Latvijas teritoriju iekļāva Krievijas impērijas sastāvā, kuras teritorijā par izdarītajiem noziegumiem sauca pie atbildības pēc visas Krievijas kņaza lieliskā Ivana Vasiljeviča (krievu valodā: *князя великого Ivana Васильевича всея Руси*) Sudebnika 1497. gada likuma (krievu valodā: *Суђебникъ 1497 г.*)¹⁴. 1721. gadā, noslēdzot Nistadas miera līgumu (zviedru valodā: *Freden i Nystad*) starp Krieviju un Zviedrijas Karalisti, Vidzemi kopā ar Rīgu inkorporēja Krievijas impērijā, izveidojot Vidzemes guberņu (Vidzemi). 1772. gadā Pirmās Žečpospoļitas (poļu: *Rzeczpospolita*, oficiāli Suverēnā Polijas karalistes kroņa un Lietuvas lielhercogistes Republika) dalīšanas rezultātā Krievijas impērija inkorporēja Inflantijas vaivadiju (poļu: *Województwo Inflanckie*), lielākoties mūsdienu Latgali, un pievienoja to Pleskavas guberņai kā Daugavas provinci. 1795. gadā Trešās Žečpospoļitas dalīšanas rezultātā Krievijas impērija inkorporēja arī Kurzemes un Zemgales hercogistes teritoriju un tās teritorijā izveidojās Kurzemes guberņa (ievērojamā pašreizējās Kurzemes, Zemgales un Sēlijas daļā).¹⁵

Sudebnikā dots jēdziens: “baznīcas tatba” (krievu valodā: *церковная татба*), kas ir svēto priekšmetu zādzība no baznīcas. Pārkāpuma priekšmeta dualitātes dēļ tas bija noziegums pret īpašumu un noziegums pret baznīcu. Par baznīcas tatbas izdarīšanu bija paredzēts nāvessods. 1846. gada 1. maijā Krievijas impērijas Baltijas provincēs stājās spēkā Krievijas Nolikums par krimināliem un labošanas sodiem (krievu valodā: *Ulo-*

ženije o nakazaņijahj ugovolnihj i ispravikeļnihj, 2130, 2140, 2149, 2166 lpp, turpmāk — Nolikums).¹⁶ Ar šo Nolikumu definēti noziegumi pret ticību un dots nevis baznīcas tatbas jēdziens, bet tādi jēdzieni kā “baznīcā izdarīta laupīšana, lai gan bez dievzaimojuma un svētuma aizskaršanas” (krievu valodā: *razboij vj cerkvi, daže kogda pri tom i ņe bilo prjamogo svjatotatstva iļi i pokušēņija na onoje...*), “baznīcā izdarīta atklāta zādzība, lai gan bez dievzaimojuma un svētuma aizskaršanas” (krievu valodā: *grabežj, učiņennij vj cerkvi, kogda pri tom ņe bilo svjatotatstva i oskarbleņija svjatinī...*) un “zādzība ar kvalificējošo pazīmi — no baznīcas” (*za kražu, kogda ona učiņena vj cerkvi, hotja i bez svjatotatstva i oskarbleņija svjatinī...*).

Strauji attīstoties ekonomikai un sociālajām tiesībām, radās nepieciešamība pēc jauna krimināllikuma, un 1903. gada 22. martā cars Nikolajs II apstiprināja jaunus Sodu likumus (krievu valodā: *Ugovolnoje uložēņije 1903 goda*, turpmāk — Krievijas Sodu likumi). Saskaņā ar Krievijas Sodu likumu Otrās nodaļas “Par ticības aizsardzības noteikumu pārkāpšanu” (krievu valodā: *O narušēņiji ograždajuščih veru postanovleņij*) 77.–98. pantu par svētuma aizskaršanu bija paredzēta atbildība¹⁷. Jaunajā likumā dota noziedzīga nodarījuma priekšmetu izsmeljoša klasifikācija, izdalot divas grupas: svētītie priekšmeti un dievkalpošanā lietotie svētītie priekšmeti. Par noziedzīga nodarījuma objektiem atzītas tikai pareizticīgās, Romas katoļu, armēņu gregoriāņu un evaņģēliski protestaniskās baznīcas. Tas nozīmēja, ka Latvijas teritorijā ar likuma normām bija aizsargāta nevis pati ticība, bet tikai privileģētas konfesijas.

Atbildība par zādzību no dievnamiem (tikai Sodu likumos noteiktās konfesijās) bija paredzēta trīsdesmit otrās nodaļas “Zagšana, laupīšana un izspiešana” 588. pantā “Kas zādzis baznīcai piederošos: 1) svēto krustu, svētās relikvijas, svētbildi vai citu

kādu priekšmetu, kuru pareizticība vai cita kāda ticība godina par svētītu; 2) priekšmetu, kurš iesvētīts, lietojot dievkalpošanā...” un 589. panta otrajā daļā “Ja laupīšana izdarīta baznīcā”.

Krievijas Sodumu likumi bija efektīvi un bija spēkā visā Latvijas teritorijā līdz Latvijas neatkarībai. Pat vācu okupācijas laikā (no 1917. gada 14. maija) tie darbojās visā Latvijas teritorijā. Ar 1918. gada 6. decembra likumu Krievijas Sodumu likumus ieviesa arī neatkarību ieguvušajā Latvijā¹⁸. Tas bija Krievijas Sodumu likumu pirmais izdevums valsts valodā ar nosaukumu “1903. gada 22. marta Sodumu likumi”. Likuma teksts bija atstāts negrozīts, un tikai paskaidrojumā zem katra atsevišķa likuma panta norādīts, ciktāl šis likums varētu attiekties uz Latviju, atmetot nevajadzīgās un toreizējai situācijai neatbilstošās normas.¹⁹

Pēc vairāk nekā 13 gadu neatlaidīga darba Latvijas juristi izstrādāja jaunu Sodumu likumu (stājās spēkā 1933. gada 1. augustā). Jaunajā Sodumu likumā ieviesta septiņpadsmitā nodaļa ar nosaukumu — “Noziedzīgi nodarījumi pret ticīgo reliģiskām jūtām un mirušo mieru” (300.–305. pants)²⁰. Likuma normas aizsargāja visu Latvijā likumīgi pastāvošo konfesiju ticīgo apziņas un jūtu brīvību.

Par reliģisko priekšmetu zādzībām jaunajā Sodumu likumā bija precizēti atsevišķi jēdzieni un sistematizētas kvalificējošās pazīmes, kā arī paaugstināts sods. 547. panta ceturta daļa paredzēja: “Kas zādzis (...) Latvijā likumīgi pastāvošas ticības reliģiski godājamam dievnamam piederīgo priekšmetu; (...) sodāms: ar pārmācības namu uz laiku līdz četriem gadiem”. Jaunajā Sodumu likumā kvalificējošā pazīme “laupīšana izdarīta baznīcā” bija izslēgta.

Pēc Latvijas okupācijas un iekļaušanas Padomju Sociālistisko Republiku Savienības (turpmāk — PSRS) sastāvā, Latvijas iedzīvotāju lielākā daļa, būdami likumpaklausīgi pēc savas mentalitātes un ņemot vērā vēsturiski izveidotās attiecības ar kaimiņvalsti —

Krieviju, pakļāvās no Maskavas atsūtītajiem komunistiem un vietējiem padomju varas atbalstītājiem, kuru valsts pārvaldes filozofijas pamats bija marksisma-ļeņinisma teorija un zinātniskais ateisms.²¹

Ar 1940. gada 6. novembra PSRS Augstākās Padomes Prezidija priekšsēdētāja Mihaila Kaļiņina (krievu valodā: *Mihail Ivanovič Kaļiņin*, 1875–1946) parakstītu dekrētu²² Latvijas teritorijā pagaidu lietošanā ieviesa Krievijas Padomju Federatīvās Sociālistiskās Republikas kriminālkodeksu (pieņemts 1926. gadā, turpmāk — Krievijas Kriminālkodekss, Latvijā stājās spēkā 1940. gada 26. novembrī)²³. Otrā pasaules kara laikā vācu okupācijas pārvalde Latvijas teritorijā atjaunoja 1933. gada Sodumu likuma darbību. Taču pēc vācu atkāpšanās atkal darbojās Krievijas Kriminālkodekss, kas ar atsevišķiem grozījumiem bija spēkā līdz pat 1961. gadam.

Ar Krievijas Kriminālkodeksa normām netika aizsargāta ne pati ticība, ne reliģiski godājamiem dievnamiem piederīgie priekšmeti, ja vien tie nebija atzīti par antikvariātu, mākslas kolekciju vai pieminekli. Agrāko Sodumu likumu septiņpadsmitā nodaļa “Noziedzīgi nodarījumi pret ticīgo reliģiskām jūtām un mirušo mieru” no Krievijas Kriminālkodeksa bija izslēgta. Tieši otrādi, likumdevējs, pamatojoties uz marksisma-ļeņinisma un karojošā ateisma teorijām, ceturtajā nodaļā²⁴ paredzēja atbildību par baznīcas un valsts nodalīšanas noteikumu pārkāpšanu, uzliekot ierobežojumus reliģisko mācību veikšanai, ziedojumu vākšanai, dzimšanas un laulības reģistrēšanai. Atbildība bija paredzēta tikai par reliģisku rituālu aizkavēšanu (“Par reliģisku rituālu aizkavēšanu, ja tie nepārkāpj sabiedrisko kārtību un nav saistīti ar pilsoņu tiesību aizskaršanu, — soda ar labošanas darbiem uz laiku līdz sešiem mēnešiem”). Tas viss negatīvi ietekmēja dievticīgo jūtas un attieksmi pret valsti.

Klasificējošā pazīme — zādzība no dievnamiem Krievijas Kriminālkodeksā zaudēja

speciālo nozīmi. Reliģiskie priekšmeti kā noziedzīga nodarījuma apdraudējuma priekšmeti bija ietverti kopējā jēdzienā “īpašums” un vispārējos noteikumos par sodāmību par īpašuma noziegumiem: zādzība — 162. pants “(zādzība) slepena sveša īpašuma nolaupišana”, 165. pants “(atklāta zādzība (krievu valodā: *grabežj*) svešas manas atklāta nolaupišana, nepielietojot vardarbību, klātesot personai, kurai pieder, kuras lietošanā vai pārziņā ir īpašums” un 167. pants “laupišana, t.i., atklāts uzbrukums, kura mērķis ir citas personas īpašumu pārņemšana, pielietojot vardarbību, kas ir bīstama upura dzīvībai un veselībai”. Reliģisko priekšmetu zādzības vai laupišanas gadījumā īpašniekam, tas ir, reliģisko organizāciju garīgajam personālam (arhibīskapam, bīskapam, mācītājam, diakonam, rabinam un citiem, turpmāk — garīdznieki) vai dievticīgajam cilvēkam, vajadzēja pieteikt zaudējuma apmēru. Tā bija pirmā problēma, jo valsts amatpersonu uzticība garīdzniekiem un dievticīgajiem cilvēkiem (cietušajiem) bija ļoti kritiska, lai neteiktu, ka viņiem vispār neuzticējās. Marksisma-ļeņinisma teorija noliedza Dieva esamību, tātad garīdznieki bija mānītāji un uzticību nebija pelnījuši. Otrā problēma bija saistīta ar to, ka cietušajiem vajadzēja ņemt vērā un izvērtēt, vai nozagtie reliģiskie priekšmeti ir vai nav antikvāri vai mākslas priekšmeti, vai tos vajadzēja reģistrēt vai veikt uzskaiti, vai šie priekšmeti nebija slēpti no valsts amatpersonām. Krievijas Kriminālkodeksa 188. pantā bija paredzēta atbildība par antikvāru un mākslas kolekciju un pieminekļu slēpšanu, tie bija jāreģistrē, jāiekļauj sarakstā un jānodod valsts depozitārijiem ar tiesībām realizēt valsts labā. Īsā laikā no 1940. gada 17. jūlija līdz 1941. gada 22. jūnijam Latvijā tika represēti vairāk nekā 35 tūkst. cilvēku: tika nošauti 1488 cilvēki, notiesāti 6182 cilvēki, 15081 tika deportēti no Latvijas un 13077 cilvēki bija pazuduši.²⁵ Cilvēki saprata, ka padomju varas

ateistiskā likumdošana neaizstāv ne ticīgo garīgās vērtības un reliģiskās jūtas, ne arī reliģiskos priekšmetus. Cīņa ar dievticīgajiem beidzās ar Vācijas armijas uzbrukumu PSRS Otrā pasaules karā laikā.

Pēc Otrā pasaules kara un tā radītās sa-grāves pārvarēšanas Latvijas ekonomiskā situācija pakāpeniski uzlabojās. Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas (turpmāk — Latvijas PSR) Kultūras ministrija un vietējo padomju izpildkomitejas sāka izvērtēt un reģistrēt kultūras mantojumu, lai noteiktu vērtīgākos objektus. Šim procesam bija ne tikai ekonomisks, bet arī politisks pamats. Bija paredzēts, pirmkārt, veikt vērtīgāko reliģisko priekšmetu uzskaiti, lai turpmāk tos izmantotu valsts labā, un, otrkārt, bagātu vēsturisku pagātnei aizstāt ar sociālisma veidošanas vēsturi, Latvijas iedzīvotāju tradicionālās garīgās vērtības aizstāt ar komunistiskajām dogmām. Diemžēl daudzus jautājumus, kas saistīti ar kultūras mantojuma objektu, tajā skaitā reliģisko priekšmetu vērtēšanu, atriecināja neprofesionāli, zemas kompetences cilvēki. Tā rezultātā 60. gadu sākumā Rīgā, Daugavpilī, Jūrmalā un Koknesē dažus dievnamus iznīcināja, citus pielāgoja planetārijam, koncertzālēm un boksa klubiem, bet izņemtie reliģiskie priekšmeti pazuda valsts depozitārijos. Piemēram, Daugavpils Mārtiņa Lutera katedrāles ēku padomju laikos vispirms izmantoja kā klēti, pēc tam kā pārtikas noliktavu. 1955. gadā ēku pārņēma Daugavpils lokomotīvu remonta rūpnīca, un 1975. gadā dievnama ēkā atvēra boksa skolu. 1985. gada decembrī bokseru vainas dēļ dievnams dega, tā jumts un tornis nodega pilnībā. Tikai 1993. gadā dievnamu nodeva Daugavpils luterāņu kopienai.²⁶

1961. gada 1. aprīlī Latvijas teritorijā stājās spēkā Latvijas PSR Kriminālkodekss²⁷. Latvijas PSR Kriminālkodeksā likumdevējs turpināja baznīcu nodalīt no valsts, iekļaujot Sevišķās daļas ceturtās nodaļas “Noziegumi pret pilsoņu politiskajām, darba un citām tiesībām” 137. pantu “Par noteikumu

pārkāpšanu attiecībā uz baznīcas atdalīšanu no valsts un skolas atdalīšanu no baznīcas". Atbildība par reliģisku rituālu aizkavēšanu, ja tie nepārkāpj sabiedrisko kārtību un nav saistīti ar pilsoņu tiesību aizskaršanu, palika bez izmaiņām salīdzinājumā ar Krievijas Kriminālkodeksu (138. pants "Reliģisku rituālu aizkavēšana").

Latvijas PSR Kriminālkodeksā sevišķajā daļā reliģiskie priekšmeti nebija izdalīti no kopēja jēdziena "īpašums". Tikai desmitās nodaļas "Noziegumi pret sabiedrisko drošību, sabiedrisko kārtību un iedzīvotāju veselību" 206. pantā "Pieminekļu iznīcināšana vai bojāšana" bija paredzēta atbildība par valsts aizsardzībā esošo vēstures, arheoloģijas, mākslas vai arhitektūras pieminekļu, kā arī dabas objektu tīšu bojāšanu vai iznīcināšanu. Tas nozīmēja, ka par dievnamu vai reliģisku priekšmetu tīšu bojāšanu vai iznīcināšanu bija paredzēta atbildība, ja tie tika atzīti par valsts aizsardzībā esošiem vēstures, mākslas vai arhitektūras pieminekļiem.

Pēc pieminekļu un kultūras objektu reģistrācijas un novērtēšanas, ko veica Latvijas PSR Kultūras ministrijas Pieminekļu aizsardzības inspekcija un vietējās izpildvaras iestādes, dažus dievnamus atzina par valsts aizsardzībā esošiem arhitektūras pieminekļiem, citus par tādiem neatzina. Reliģiskiem priekšmetiem piešķīra inventāra numurus un tos reģistrēja žurnālā. 1979. gadā PSRS Kultūras ministrijas Zinātniski pētnieciskā restaurācijas institūta speciālisti apsekoja dievnamus, veica ikonostasa fotofiksāciju un sagatavoja to daļēju aprakstu. Bija sastādīti svētbilžu un dievnamu grāmatu saraksti. Mūsdienās fotofiksācijas materiāli un svētbilžu apraksti atrodas Latvijas Kultūras ministrijas Nacionālā kultūras mantojuma pārvaldes²⁸ informācijas sistēmā "Mantojums" un Pieminekļu dokumentācijas centrā²⁹.

1991. gada 22. augustā Latvijas PSR Kriminālkodekss zaudēja spēku un tā vietā stājās Latvijas Kriminālkodekss (turpmāk —

Latvijas KK). Arī šī likuma Sevišķajā daļā reliģiskie priekšmeti nebija izdalīti no kopēja jēdziena "īpašums".

1993. gada 25. maijā Latvijas KK veica grozījumus — mainīja 137. panta un 206. panta redakcijas. 137. panta "Iedzīvotāju līdztiesības pārkāpšana viņu attieksmē pret reliģiju" jaunā redakcija skanēja šādi: "Par iedzīvotāju tiesību tiešu vai netiešu ierobežošanu, jebkuru priekšrocību radīšanu iedzīvotājiem atkarībā no viņu attieksmes pret reliģiju, kā arī par iedzīvotāju jūtu aizskaršanu vai naida celšanu sakarā ar viņu attieksmi pret reliģiju vai ateismu (...) "³⁰ — likumdevējs izslēdza normu "baznīcas atdalīšana no valsts un skolas atdalīšana no baznīcas", bet iekļāva plašāka satura normu — "iedzīvotāju tiesību ierobežošana". 206. panta "Pieminekļu iznīcināšana" jaunā redakcija skanēja šādi: "Par valsts aizsardzībā esošo kultūras pieminekļu, kā arī dabas objektu tīšu, pilnīgu vai daļēju iznīcināšanu (...) " — salīdzinājumā ar Latvijas PSR Kriminālkodeksu tika izslēgta norma "vēstures, arheoloģijas, mākslas vai arhitektūras pieminekļi" un ieviests jēdziens "kultūras pieminekļi".

1999. gada 1. aprīlī stājās spēkā Krimināllikums. Tā četrpadsmitās nodaļas "Noziedzīgi nodarījumi pret personas pamattiesībām un pamatbrīvībām" 151. pantā "Reliģisku rituālu traucēšana" bija paredzēta atbildība par reliģisku rituālu tīšu traucēšanu, ja tie nepārkāpj likumu un nav saistīti ar personas tiesību aizskaršanu³¹, bet 2012. gada 13. decembrī šis pants izslēgts³². Divdesmitās nodaļas "Noziedzīgi nodarījumi pret vispārējo drošību un sabiedrisko kārtību" 229. pantā "Kultūras pieminekļu iznīcināšana un bojāšana" bija paredzēta atbildība pirmajā daļā par valsts aizsardzībā esoša kultūras pieminekļa iznīcināšanu vai bojāšanu un otrajā daļā, ja tās izdarītas ar dedzināšanu, spridzināšanu vai citā bīstamā veidā. Pēc veiktajiem grozījumiem 229. pantam ir šāda redakcija:

“Nelikumīgas darbības ar valsts aizsardzībā esošu kultūras pieminekli. (1) Par valsts aizsardzībā esoša kultūras pieminekļa iznīcināšanu, bojāšanu vai apgānīšanu, kā arī par valsts aizsardzībā esoša kultūras pieminekļa nelikumīgu izvešanu ārpus Latvijas Republikas vai tā nelikumīgu atsavināšanu, ja ar to radīts būtisks kaitējums valsts vai sabiedrības interesēm, soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz diviem gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu; (2) Par valsts aizsardzībā esoša kultūras pieminekļa iznīcināšanu, bojāšanu vai apgānīšanu, ja tas izdarīts ar dedzināšanu, spridzināšanu vai citādā vispārbīstamā veidā vai ja to izdarījusi personu grupa, soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu.” Veiktie grozījumi dod iespēju plašāk piemērot 229. panta normas un saukt pie atbildības ne tikai par valsts aizsardzībā esoša kultūras pieminekļa iznīcināšanu vai bojāšanu, kā bija noteikts pamatredakcijā, bet arī par apgānīšanu, nelikumīgu izvešanu ārpus Latvijas Republikas un nelikumīgu atsavināšanu un ar kvalificējošo pazīmi — ja ar to radīts būtisks kaitējums valsts vai sabiedrības interesēm.

Kultūras pieminekļa jēdziens Kriminālikumā nav sniegts, bet tas definēts likuma “Par kultūras pieminekļu aizsardzību” 2. pantā, nosakot, ka par kultūras pieminekļiem atzīstami: nekustamie kultūras pieminekļi (atsevišķi objekti — ēkas, mākslas darbi, iekārtas un priekšmeti, atsevišķas apbedījuma vietas; kompleksi objekti — arheoloģiskās senvietas, arhitektūras ansambļi un kompleksi, pilsētu un citu apdzīvoto vietu vēsturiskie centri, ielas, laukumi, kvartāli, kultūrlānis, kapsētas, kultūrvēsturiskas ainavas, piemiņas vietas, vēsturiskas vietas un teritorijas) un kustamie kultūras pieminekļi (atsevišķi objekti — arheoloģiskie atradumi, senlietas, nekustamo pieminekļu elementi, vēsturiskas relikvijas, mākslas darbi,

rokraksti, reti iespieddarbi, kinodokumenti, fotodokumenti un videodokumenti, skaņu ieraksti; kompleksi objekti — vēsturiski izveidojušies kompleksi, atsevišķu objektu fondi un kolekcijas, kas ir nedalāma kultūrvēsturiska vērtība)³³. Tātad, lai pētītu ar kultūras objektiem saistītus noziegumus, ir svarīgi zināt, vai dievnamam, vai tajā esošam reliģiskam priekšmetam ir piešķirts kultūras pieminekļa statuss un vai tas ir iekļauts valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā. Statusu piešķir arī dievnamā esošām mākslas vērtībām, un var būt, ka pašam dievnamam nav statusa, bet reliģiskajam priekšmetam ir. Ja statuss ir piešķirts, tad noziegumam ir kvalificējoša pazīme Krimināllikuma 229. panta izpratnē. 2018. gada 31. decembrī valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā bija 8984 objekti.³⁴ Piemēram, tikai Latgalē valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā ar valsts nozīmes kultūras pieminekļa statusu bija 71 dievnams un ar vietējas nozīmes kultūras pieminekļa statusu — 49 dievnami. Kultūras pieminekļa statusa iegūšanu nosaka Ministru kabineta noteikumi Nr. 473 “Kārtība, kādā kultūras pieminekļi iekļaujami valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā un izslēdzami no valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu saraksta”³⁵.

Praksē garīdznieki ne vienmēr vēršas Nacionālā kultūras mantojuma pārvaldē ar iesniegumu piešķirt dievnamam kultūras pieminekļa statusu — ne tikai tāpēc, ka dievnams neatbilst valsts vai vietējās nozīmes kultūras pieminekļa statusam saskaņā ar normatīvajos aktos par kultūras pieminekļiem noteiktajiem kritērijiem, bet arī tāpēc, ka uzskata, ka ticīgiem cilvēkiem nav svarīgi, vai dievnamam ir statuss vai nav, galvenais ir ticība. Pārsvārā tas attiecas uz pareizticīgo baznīcām un vecticībnieku lūgšanas namiem. Rezultātā zaudē ticīgie jeb reliģiskā organizācija, kurai pieder dievnams, tāpēc, ka valsts ar KL 229. panta dispozīciju aizsargā tikai tos objektus, ku-

riem likuma noteiktajā kārtībā ir piešķirts kultūras pieminekļa statuss. Turklāt, pamatojoties uz 2018. gada 1. janvārī likumīgā spēkā stājušos Sakrālā mantojuma finansēšanas likumu, kas radīts, lai nodrošinātu valsts finansiālu atbalstu sakrālā mantojuma finansēšanai³⁶, valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā esošie dievnami, klostēru kapelas un lūgšanu nami var saņemt no valsts budžeta finansējumu izpētei, atjaunošanas projektu izstrādei, konservācijai, restaurācijai, remontam un citiem atjaunošanas darbiem. Zaudētāju ir ļoti daudz. Šī raksta autors nav pētījis situāciju par kultūras pieminekļa statusa piešķiršanu dievnamiem visā Latvijā, bet, saskaņā ar 2018. gada datiem, Rēzeknes pilsētā, Rēzeknes un Viļānu novados no esošiem 74 dievnamiem tikai 45 dievnamiem ir piešķirts kultūras pieminekļa statuss³⁷.

No 2012. gada marta līdz 2012. gada 9. oktobrim reģistrēti 23 zādzību gadījumi no pareizticīgo baznīcām un vecticībnieku lūgšanas namiem Ludzas, Balvu, Rēzeknes un Viļānu novadā, un no tiem tikai astoņi dievnami bija ar kultūras pieminekļa statusu. Tika nozagtas 122 svētbildes, 13 svētie krusti un sešas svētās grāmatas, un nav zināms, vai tie atradās valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā, jo īpašnieki to vai nu nezināja, vai bija aizmirsuši, un arī tiesībsargājošās iestādes šim jautājumam nepievērsa uzmanību. Zādzības sabiedrībā pamatoti izraisīja plašu rezonansi. Ticīgie uzskatīja un uzskata, ka dievnamus vairākkārt apzog, bet nekad neviens zaglis nav noķerts un nekas no nozagtajām vērtībām nav atdots. Tas nenozīmē, ka policija nepilda savas funkcijas. Pēc vairāku mēnešu izmeklēšanas un starptautiskas sadarbības policijas darbiniekiem izdevās noskaidrot iespējamo zādzību izdarītāju un 2012. gada 9. oktobrī starptautiskas operācijas laikā aizturēt Lietuvas pilsoni. Apskatot viņa transportlīdzekli un veicot kratīšanu dzīvesvietā Lietuvā, atrasti vairāki reliģiska rakstura priekšmeti, to

skaitā piecas no Latgales dievnamiem nozagtas svētbildes. Izmeklēšanai turpinoties, noskaidroti un aizturēti vēl trīs noziedzīgās grupas dalībnieki — Latvijas pilsoņi. Lietuvā atrastas un atgūtas četras svētbildes, bet viena svētbilde atgūta Lielbritānijā izsoles laikā³⁸.

Ņemot vērā Lietuvas un, iespējams, citu valstu pilsoņu dalību noziedzīgās darbībās Latvijā, autors izpētīja Lietuvas un Polijas Republikas krimināllikumus no reliģisko priekšmetu zādzību skatpunkta un secināja, ka Lietuvas, Latvijas un Polijas krimināllikumu normas par reliģisko organizāciju īpašumu un ticīgo reliģiskajām jūtām būtiski neatšķiras.

Interpol pētījumā secināts, ka nelegāli iegūto kultūras vērtību tirdzniecība ir zema riska starptautisks noziegums, augstas peļņas darījums noziedzniekiem, kuriem ir saikne ar organizēto noziedzību.³⁹ Šis noziegums skar gan izcelsmes, gan tranzīta, gan galamērķa valstis. To sekmē ne tikai pastāvīgs pieprasījums, bet arī kultūras, mākslas un antikvāro priekšmetu tirgus robežu atvēršana un iespēja pārdot, nopirkt un piegādāt kultūras un mākslas priekšmetus ar interneta palīdzību, kā arī politiskā nestabilitāte dažās valstīs.

Pēdējo desmit gadu laikā pieaug nelielkumīga kultūras priekšmetu tirdzniecība no Tuvo Austrumu valstīm, kuras ir skāris bruņots konflikts. Mākslas darbu un antikvārais "melns tirgus" kļūst tikpat ienesīgs kā narkotiku, ieroču un viltotu preču tirgus⁴⁰.

2015. gada februārī Apvienoto Nāciju Organizācijas Drošības padome apstiprināja rezolūciju 2199, aicinot valstis veikt vajadzīgos pasākumus, lai novērstu tirdzniecību ar nozagto kultūras īpašumu. Padome arī atzina *Interpol* pasaules lomu, risinot nelegālo tirdzniecību sadarbībā ar citām starptautiskajām organizācijām⁴¹.

Interpol atzīmē, ka sadarbība starp valsts iestādēm, kam jā rūpējas par kultūras, mākslas un antikvāro priekšmetu aizsardzību, un sabiedrību nav pietiekami laba. Ne

tikai policija, bet arī kultūras, mākslas un antikvāro objektu un priekšmetu tirgotāji un īpašnieki piedalās informācijas apmaiņā. Efektīva datu apmaiņa ir svarīga, lai ierobežotu tirdzniecību ar nozagto kultūras mantojumu. *Interpol* datu bāze ir galvenais instruments zagtu kultūras, mākslas un antikvāro priekšmetu, tostarp reliģisko priekšmetu meklēšanā, jo šī bāze pieejama tiesību aizsardzības iestādēm, pilnvarotiem lietotājiem un plašai sabiedrībai visā pasaulē. Tajā atrodamas ziņas par jaunajiem nozagtajiem mākslas darbiem; atgūtajiem mākslas darbiem; mākslas darbiem, kas ir atgūti, bet paliek to īpašnieku nepieprasīti; Afganistānā, Irākā, Sirijā un Lībijā nozagtajām precēm. 2018. gada 1. martā zagto mākslas darbu datu bāze iekļāva aptuveni 51 tūkst. vienību aprakstus un attēlus⁴².

Reliģisko priekšmetu zādzību kriminālistiskais raksturojums

Reliģisko priekšmetu zādzībās apdraudējuma objekti ir dievnami, kapsētas (pārsvārā Rīgā) un cilvēku mājokļi visā Latvijas teritorijā.

Noziedzīgie nodarījumi, to īstenošanas un slēpšanas paņēmieni ir ļoti daudzveidīgi un pastāvīgi pilnveidojas. Izpētot mācību literatūru un ņemot vērā izmeklēšanas personīgo pieredzi, autors uzskata, ka literatūrā noziegumu kriminālistiskais raksturojums ir novecojis. Rodas jauni noziegumu, tai skaitā reliģisko priekšmetu zādzību, izdarīšanas un slēpšanas paņēmieni. Līdz ar politiskajām un ekonomiskajām pārmaiņām mainās arī noziedznieku kontingents. Noziegumu atklāšanu un novēršanu ietekmē arī tas, ka izmeklēšanu veic procesa virzītāji, kas specializējas konkrēta nozieguma veida izmeklēšanā, jo katram procesa virzītājam nav un nevar būt pieredze visu veidu noziegumu izmeklēšanā un atklāšanā.

Nozieguma kriminālistiskā raksturojuma praktiskā nozīme ir, ka tas atklāj varbūtējo notikuma modeli, kas turpmāk kalpo par

pamatu secinājumiem un izmeklēšanas versijām. To nevajag pārspīlēt, jo kriminālistiskajā raksturojumā ietvertajām zināšanām ir nevis uzticams, bet varbūtības raksturs. Tomēr izmeklēšanas sākotnējā etapā jebkurām zināšanām, pat varbūtējām, ir milzīga nozīme, jo tās dod iespēju izmeklētājam samazināt informatīvo nenoteiktību.

Profesors Anrijs Kavalieris (1933–2016) par kriminālistisko raksturojumu uzskatīja konkrētā nodarījuma veida visraksturīgāko un biežāk sastopamo savstarpēji saistīto pazīmju kopumu, kuras izpaužas nozieguma īstenošanas un slēpšanas paņēmienos, tā īstenošanas mehānismā un apstākļos, kā arī subjekta — dažiem noziegumiem arī cietušā — īpašībās⁴³.

Autors piedāvā šādu nozieguma kriminālistiskā raksturojuma struktūru:

- tipiskas sākotnējās informācijas raksturojums;
- informācija par tipiskiem konkrēta veida noziegumu izdarīšanas un pret darbības paņēmieniem (slēpšana, imitācija, viltošana) un tipiskām šo paņēmieni izmantošanas sekām;
- varbūtējā noziedznieka raksturojums un iespējamie nozieguma motīvi un nolūki;
- varbūtējā cietušā raksturojums un informācija par tipiskiem nozieguma objektiem;
- informācija par tipiskiem nozieguma apstākļiem (vieta, laiks, telpa);
- veids, kādā policija prasti par tiem uzzina;
- informācija par apstākļiem, kas sekmējuši nozieguma izdarīšanu.

Kriminālistiskais raksturojums ietver visu nepieciešamo informāciju, kas nepieciešama pierādījuma priekšmeta izveidošanai. Izmeklētāja uzdevums ir konkretizēt to atbilstoši izmeklējamā nozieguma specifikai.

Šajā rakstā daži kriminālistiskā raksturojuma struktūrelementi apskatīti reliģisko priekšmetu zādzības aspektā.

Tipiska sākotnējā informācija

Reliģisko priekšmetu zādzības ir ļoti specifisks zādzību veids. Visvairāk reliģisko priekšmetu zaudē pareizticīgo baznīcas, vecticībnieku lūgšanas nami un kapsētas, bet visvērtīgākie reliģiskie priekšmeti ir nozagti no vecticībnieku lūgšanas namiem, pareizticīgo baznīcām un mājokļiem. No 2011. gada līdz 2020. gada vidum Latvijā tika veiktas 145 reliģisko priekšmetu zādzības no dievnamiem un mājokļiem. Zādzību rezultātā tika zaudēti 468 reliģiskie priekšmeti (1. tab.).

Reliģisko priekšmetu īpašnieki bieži nevar noteikt precīzu zādzības laiku, un izmeklēšanai parasti ir informācija par to, kad nozagtais priekšmets redzēts pēdējo reizi. Laika posms no tā brīža līdz zādzībai un zādzības atklāšanai var būt no dienām līdz mēnešiem. Zādzības vietā praktiski nav aculiecinieku, un gandrīz nav iespējams atrast identifikācijai derīgas pēdas.

Parasti reliģisko priekšmetu zādzības dievnamos īsteno noziedzīgi grupējumi ar stingru hierarhiju un lomu sadali, izmantojot katra grupas dalībnieka iemaņas, jo ir nepieciešams: iekļūt telpā, pārvarot šķēršļus; īsā

laikā un neapgaismotā telpā izvēlēties vērtīgāko reliģisko priekšmetu; pēc zādzības pārdot to “melnajā tirgū” vai pasūtītājam, neatklājot, ka reliģiskais priekšmets ir nozagts.

Reliģisko priekšmetu zādzība

Reliģisko priekšmetu zādzība var būt atklāta zādzība, dažreiz parejoša uz laupīšanu, un slēpta zādzība ar iekļūšanu. Šī raksta autors sadala reliģisko priekšmetu zādzības sekojušos etapos:

Sagatavošanās etaps. Šajā etapā noziedznieku galvenais uzdevums ir iegūt informāciju par vērtīga reliģiska priekšmeta esamību noteiktā vietā. Informācijas avoti var būt gan personas, kas rīkojas tīši vai netīši, gan publiski pieejami informācijas materiāli, piemēram:

- reliģiskas organizācijas loceklis, kurš piekrīt sniegt informāciju par reliģisko priekšmetu vērtību dievnamā;
- persona, kas netīši informāciju par reliģisko priekšmetu vērtību dievnamā, kas vēlāk nodota noziedzniekiem, sniegusi radniekiem, draugiem, vai sarunas laikā nav pievērsusi uzmanību svešinieku klātbūtnē;

1. tab. Zādzības no dievnamiem un mājokļiem un nozagto reliģisko priekšmetu skaits⁴⁴

	Zādzības no dievnamiem un mājokļiem	Nozagto reliģisko priekšmetu skaits
2011	10	19
2012	30	282
2013	7	12
2014	20	30
2015	16	27
2016	17	26
2017	20	34
2018	11	14
2019	10	17
2020. gada pirmā puse	4	7

- noziedznieks, kurš pats ir tādas reliģiskas organizācijas loceklis, kuras priekšmetus plānots nozagt;
- persona, kurai nodarbošanās specifika vai dzīvesveida dēļ ir pieejama informācija par reliģiska priekšmeta esamību noteiktā vietā (pašvaldības un valsts amatpersonas un uzņēmumu darbinieki: vietējas pašvaldības, policijas un ugunsdzēsības un glābšanas dienesta amatpersonas; apsardzes, komunālo pakalpojumu un elektroenerģijas piegādes uzņēmumu darbinieki);
- kultūras pieminekļu saraksts, kas pieejams Informācijas sistēmā “Mantojums”, kuru uztur Nacionālā kultūras mantojuma pārvalde, izsoļu vietnēs un citos interneta resursos;
- pašvaldības izdotās grāmatas, tūrisma ceļveži, bukleti un kartes, kurās ir atzīmētas pašvaldībā esošas ievērojamas vietas, dievnami, reliģiskie objekti, ievērojamākie pilsētībūvniecības objekti, pieminekļi un piemiņas vietas un citi (pašvaldības teritorijā šie materiāli publiski ir pieejami visiem).

Informācijas sistēmā “Mantojums”, kuru uztur Nacionālā kultūras mantojuma pārvalde, mākslas priekšmeti ir anonimizēti un sistēma nesniedz informāciju par tiem, taču tā uzrāda kultūras objektus, kuros mākslas priekšmeti atrodas. Piemēram, nosakot informācijas sistēmai meklēšanas nosacījumu “Nosaukums — baznīca, Vērtības grupa — Valsts nozīmes”, sistēma parāda 238 valsts nozīmes kultūras pieminekļus ar atrašanās vietas adresēm un būvniecības datumiem, kuru nosaukumos ir vārds “baznīca”. Sistēmā reģistrētas arī 134 vietējas nozīmes baznīcas⁴⁵. Tādējādi informācijas sistēma sniedz ziņas par iespējamu vērtīga reliģiska priekšmeta atrašanās vietu.

Pirms vai vienlaicīgi ar informācijas iegūšanu par vērtīga reliģiska priekšmeta esamību ir jāatrod persona ar speciālām zināšanām reliģiska priekšmeta novērtēšanā.

Noziedzīgā grupējumā visbiežāk tāda persona jau ir un tā ir reliģisko priekšmetu zādzību organizatore. Pirms zādzības noziedznieki obligāti apseko iespējamās nozieguma vietas, uzdodoties par apmeklētājiem, bērniem, draugiem, kaimiņiem vai citām personām, kuru izskats nerada aizdomas. Vienlaicīgi noziedznieki izstrādā maršrutu līdz un no noziegumu izdarīšanas vietas, ņemot vērā policijas vai apsardzes spēku izvietojumu maršrutā, un apsekošanas laikā to pārbauda. Noziedznieki pārbauda arī apsardzes spēku reaģēšanas laiku, veicot viltotu iekļūšanu, piemēram, klauvē pie loga, līdz atskan signalizācijas skaņas signāls un nosaka laiku līdz apsardzes trauksmes grupas ierašanās brīdim. Tā noziedznieki uzzina laiku, kurā viņi var iekļūt objektā un atstāt to pirms trauksmes grupas ierašanās.

Zādzības etaps

Piebraucot noziegumu vietai (dievnām, mājoklim), noziedznieki atstāj transportlīdzekli nelielā attālumā no tā. Ja zagļi ir noziedznieku grupa, transportlīdzekli paliek novērotājs, kura pienākums ir novērot apkārtni un nepieciešamības gadījumā brīdināt uz objektu aizgājušos līdzdalībniekus. Iekļūšanas paņēmieni ir atkarīgi no noziedznieku pieredzes un aizsardzības veida. Tradicionāli izmanto laužņus, knaibles, domkratus, pat motorzāģus. Ne mazāk kā divi noziedznieki izslēdz signalizāciju, ja tāda ir uzstādīta. Ja nav iespējams izslēgt signalizāciju, viņi lokālā signalizācijā izslēdz trauksmes signāla skaļruni. Ja signalizācija ir savienota ar apsardzes komersanta dežurantu, tad noziedznieki paslēpjas tuvumā, sagaida apsardzes trauksmes grupas ierašanos un novēro, kamēr trauksmes grupa aiziet. Gadās, ka apsardzes trauksmes grupas reaģēšanas laiks ir vairāk nekā 10 minūtes un noziedznieki paspēj visu izdarīt pirms tās ierašanās. Pēc iekļūšanas nozieguma izdarīšanas vietā, pārvarot dažādus šķēršļus, noziedznieki ļoti īsā laikā neapgaismotā telpā

identificē vērtīgākos reliģiskos priekšmetus un aizved tos prom. Nozagtos priekšmetus paslēpj ar nozieguma izdarītājiem nesaistītās vietās, dažkārt pat ierok zemē.

Nozagto reliģisko priekšmetu pārdošanas etaps

Nozagtos reliģiskos priekšmetus pārdod noziedznieki paši vai ar atbalstītāju palīdzību gan "melnajā tirgū", gan likuma noteiktā kārtībā, bet, neatklājot, ka priekšmets ir nozagts. Reliģisko priekšmetu pircēju loks ir šaurs un slēgts, tāpēc nozagtos priekšmetus cenšas pārdot tālu no zādzības vietas, pat citā valstī. Praksē nozagtos reliģiskos priekšmetus pārdod pasūtītājam, zagto mantu pircējam, labticīgam ieguvējam, vai antikvāriāta tirgū.

Varbūtējā cietušā raksturojums un informācija par zagtiem reliģiskiem priekšmetiem

Reliģisku priekšmetu zādzību praksē gandrīz nav gadījumu, ka zādzība būtu inscenēta vai persona, kas ziņo par zādzību, censtos maldināt tiesībsargus. Cietušie ir reliģiski, konservatīvi un sabiedrībā cienjami cilvēki, reliģisko organizāciju garīgais personāls (mācītāji, baznīckungji, diakoni, kopienas vecākie u.c.), kuri var citas ticības cilvēkam daudz ko nestāstīt, bet nekad nemelo, jo meli ir grēks.

Reliģisko priekšmetu zādzības gadījumā cietušajam ir jāpiesaka zaudējuma apmērs. Tā ir pirmā problēma, jo reliģiskā priekšmeta vērtību var noteikt, ja tas ir pieejams. Ja priekšmets ir nozagts, tā vērtību var noteikt tikai pēc cietušā vārdiem. Ar to ir saistīta otrā problēma. Visbiežāk cietušais ir cienīgā vecumā, dažreiz ar sliktu dzirdi vai redzi un pārējām vecuma īpatnībām. Trešā problēma ir neuzticēšanās likumu aizsargājošām iestādēm un tiesībsargājošajai sistēmai. Reliģisko organizāciju garīgais personāls neizmanto Latvijas IM IC piedāvāto e-pakalpojumu, kura galve-

nais mērķis ir veicināt kultūras priekšmetu īpašnieku un turētāju iespējas izveidot un saglabāt objektu aprakstus un fotoattēlus, lai objektu zudumu gadījumā tos varētu iesniegt tiesību aizsardzības iestādēm⁴⁶, tāpēc izmeklēšanas iestāžu rīcībā nav detalizētu zagto reliģisko priekšmetu aprakstu un fotoattēlu.

Papildus cietušā sniegtajām ziņām policija var saņemt informāciju par reliģiskiem priekšmetiem dievnamos Nacionālā kultūras mantojuma pārvaldes informācijas sistēmā "Mantojums" un Pieminēkļu dokumentācijas centrā. Tomēr bez precīza apraksta, pat atrodot nozagto reliģisko priekšmetu, nav iespējams pierādīt, kam tas pieder.

Tipiski nozieguma apstākļi

Tumšs diennakts laiks, no slēgtas telpas, pārvarot šķēršļus, un ļoti reti gaišā dienas laikā atklāti no dievnamiem vai mājokļiem. Noziedzīga grupējuma dalībnieki pēc iespējas izvēlas dievnamus vai mājokļus, kas nav aprikti ar apsardzes signalizāciju un atrodas ārpus policijas un apsardzes komersanta izvietojuma vietām.

Paziņojums par reliģiska priekšmeta zādzību

Par reliģiska priekšmeta zādzību policijai parasti paziņo telefoniski cietušais vai, retākos gadījumos, aculiecinieks tūlīt pēc zādzības fakta konstatēšanas. Policija praksē bieži sastopas ar gadījumiem, ka zādzība ir notikusi ilgāku laiku pirms zādzības fakta konstatēšanas. Parasti zādzības faktu garīdznieki konstatē, kad ierodas izpildīt reliģisko rituālu. Ir kopienas, kurās tas notiek pēc nepieciešamības — pat pēc divām dienām vai pat pēc mēneša.

Apstākļi, kas sekmējuši reliģiska priekšmeta zādzību

Par nozīmīgākajiem apstākļiem darba autors uzskata sekojošos:

- reliģiskās organizācijas neapzinās un neīsteno atbildību par savu īpašumu — ne-reģistrē dievnamus un reliģiskos priekšmetus vienotajās datubāzēs;
- neskatoties uz policijas centieniem pārlielināt garīdzniekus, dievnamu lielākā daļa nav aprīkota ar apsardzes signalizāciju, kas savienota ar apsardzes komersanta dežurdaļu;
- apsardzes komersanta reaģēšanas laiks ir ilgs un noziedzniekiem ir pietiekami daudz laika zādzības izdarīšanai pirms apsardzes komersanta trauksmes grupas ierašanās;
- atbildīgais par īpašuma uzturēšanu nav pamanījis, ka signalizācija nav darba kārtībā, piemēram, ir izlādējies akumulators;
- zādzība notikusi precīzi nenoskaidrotā laikā, radot labvēlīgus apstākļus mantas pārdošanai; piemēram, dievnams atrodas mazapdzīvotā vietā, dievnams parasti ir slēgts un atvērts tikai reliģisko rituālu izpildīšanai pēc nepieciešamības, iespējams, vienu reizi mēnesī;
- cietušais nespēj sniegt mantas precīzu aprakstu vai uzrādīt fotoattēlus un citus dokumentus, tas apgrūtina informācijas ieguvī meklēšanas izsludināšanai un padara mantas atpazīšanu gandrīz neiespējamu;
- garīdznieki negatavo kultūras priekšmeta aprakstu un nepievieno fotoattēlus, izmantojot piedāvāto publisko e-pakalpojumu, tāpēc nav iespējams efektīvi izmantot starptautiskās meklēšanas iespējas;
- interneta vietnēs iespējams ievietot jebkādas mantas pārdošanas sludinājumu, faktiski nenorādot datus par pārdevēju vai arī norādot nepatiesus datus;
- informācija par reliģiskiem objektiem un priekšmetiem un to atrašanās vietu ir publiski pieejama, piemēram, interneta

tīmekļos uzturētās valsts, pašvaldības un reliģiskas organizācijas vietnēs, pašvaldību informācijas centros.

Secinājumi

Nelegāli iegūto kultūras (tostarp reliģisko) priekšmetu tirdzniecība ir starptautisks noziegums, kas apvieno izcelsmes, tranzīta un galamērķa valstis. Ar kultūras priekšmetiem saistītie noziegumi ir iespējami ne tikai tāpēc, ka pastāv pastāvīgs pieprasījums pēc kultūras priekšmetiem, bet arī tādēļ, ka starp daudzām valstīm ir likvidēta robežkontrole un ir radusies iespēja pārdot, nopirkt un piegādāt kultūras priekšmetus ar interneta palīdzību. Svarīga loma ir arī politiskajai nestabilitātei atsevišķās valstīs.

Latvijā kultūras priekšmetu, to skaitā reliģisko priekšmetu, zādzību apjoma samazināšanās nav konstatēta. Praksē par reliģisko priekšmetu zādzību no kultūras objekta persona tiek saukta pie atbildības tikai par nozieguma veidu “zādzība ar iekļūšanu”, nenosakot papildu atbildību un sodu par valsts aizsardzībā esoša kultūras pieminekļa iznīcināšanu vai bojāšanu, vai par tā apgānīšanu, vai kultūras (reliģisko) priekšmetu nelikumīgu izvešanu ārpus Latvijas Republikas un nelikumīgu atsavināšanu.

Kultūras objektu, ieskaitot reliģiskos priekšmetus, nelegālās aprites novēršanai un apkarošanai Latvijā Iekšlietu ministrijas Informācijas centrs, sniedzot e-pakalpojumus — “Kultūras objekta statusa noteikšana un kultūras objektu apraksta veidošana”, nodrošina visiem kultūras objektu īpašniekiem iespēju izveidot un saglabāt objektu aprakstus un fotoattēlus, lai objektu zuduma gadījumā tos varētu iesniegt izmeklēšanas iestādēm. Diemžēl šis resurss reliģiskajās organizācijās netiek izmantots aizspriedumu dēļ, jo vairākums ticīgo uzskatīja un uzskata, ka dievnamus vairākkārt apzog, bet nekad neviens zaglis nav noķerts un nekas no nozagtajām vērtībām nav atdots. Šie aizspriedumi ietekmē lēmumu vērsties Nacionālā kultūras

mantojuma pārvaldē ar iesniegumu piešķirt dievnamam kultūras pieminekļa statusu. Rezultātā zaudē ticīgie, jeb reliģiskā organizācija, jo valsts aizsargā tikai tos objektus, kuriem piešķirts kultūras pieminekļa statuss. Lai pārvarētu reliģisko organizāciju aizspriedumus, valstij, īstenojot savas funkcijas, ir jāparāda, ka tā aizsargā reliģisko organizāciju īpašumu un ticīgo reliģiskās jūtas.

Garīgo lietu padomei⁴⁷ kā pastāvīgai konsultatīvai valsts un reliģisko organizāciju sadarbību koordinējošai institūcijai⁴⁸, ir jāizsaka savs viedoklis Latvijas valsts institūcijām par nepieciešamību uzlabot komunikāciju ar sabiedrību un vairot savstarpēju uzticēšanos. Sadarbībā ar Iekšlietu ministrijas Informācijas centru, Valsts policiju un Nacionālā kultūras mantojuma pārvaldi nepieciešams sagatavot reliģisko priekšmetu precīzus un detalizētus aprakstus un iegūt precīzas fotogrāfijas. Kopīgi jāizveido reliģisko priekšmetu apraksts Iekšlietu ministrijas informācijas centra "Kultūras objekta statusa noteikšana un kultūras objektu apraksta veidošana" resursā.

Lai vainīgajai personai varētu piemērot samērīgu sodu, ņemot vērā reliģiskā priekšmeta ne tikai materiālo, bet arī garīgo vērtību, nepieciešams izdalīt reliģisko priekšmetu kā nozieguma apdraudējuma priekšmetu no kopēja jēdziena "īpašums" un papildināt Krimināllikuma 175. panta ceturtais daļas noziedzīga nodarījuma objektu sarakstu ar objektu "reliģisks priekšmets", izsakot Krimināllikuma 175. panta ceturto daļu šādā redakcijā: "(4) Par zādzību, ja tā izdarīta lielā apmērā vai ja to izdarījusi organizēta grupa, kā arī par narkotisko, psihotropo, stipri iedarbīgo, indīgo vai radioaktīvo vielu, sprāgstvielu, šaujamo ieroču, municijas vai reliģiska priekšmeta zādzību".

Kriminālistikas zinātniekiem kopā ar izmeklēšanas iestādes darbiniekiem nepieciešams apzināt reliģisko priekšmetu atrašanas, izņemšanas un izmeklēšanas īpatnības un grūtības, kā arī novērtēt izmantojamo risinājumu un instrumentu efektivitāti, lai būtu

iespēja piemērot samērīgu sodu vainīgajām personām, ņemot vērā reliģiska priekšmeta ne tikai materiālo, bet arī garīgo vērtību. Svarīgi ir arī apzināt kultūras pieminekļa statusa piešķiršanas kārtību un iekļaušanu valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā, kā arī iespējas minētā statusa pārbaudei pēc esošām datubāzēm.

Iespēju risināt reliģisko priekšmetu zādzību jautājumus, stiprinot civiltiesisko apdrošināšanu, nevis krimināltiesisko atbildību, šī raksta autors uzskata par strīdīgu, jo, pirmkārt, īpašuma apdrošināšana neietekmē noziegumu skaitu un, otrkārt, reliģisko priekšmetu īpašnieki nelabprāt izmanto apsardzes komersantu un apdrošinātāju pakalpojumus.

Avoti un piezīmes

- ¹ Kairiņš A. Crime against cultural property: finding solutions. ArtLaw.club. <https://artlaw.club/en/artlaw/crime-against-cultural-property-finding-solutions>. 2.–3. lpp. Sk. 2020. g. 11. jūl.
- ² Zudušie kultūras priekšmeti. Statistiskā informācija par Latvijā nelikumīgi atsavinātiem kultūras priekšmetiem. Iekšlietu ministrijas Informācijas centrs. <http://www.ic.iem.gov.lv/lv/node/707>. 2017.g. Prettiesiski atsavinātie kultūras priekšmeti, 2018. g. Prettiesiski atsavinātie kultūras priekšmeti_0, 2019.g. Prettiesiski atsavinātie kultūras priekšmeti, 2020.g. 1. pusgada Prettiesiski atsavinātie kultūras priekšmeti. Sk. 2020. g. 14. jūl.
- ³ *Kultūras objektu apraksta veidošanas instrukcija*. Latvijas Republikas Iekšlietu ministrijas Informācijas centrs. Rīga, 2010, 3. lpp.
- ⁴ Kultūras priekšmetu nelikumīgas aprites novēršana. Nacionālā kultūras mantojuma pārvalde. https://mantojums.lv/media/uploads/dokumenti/vkpai_rekomendacijas/kulturas_prieksmetu_ievšanas_izvesanas_noteikumi.pdf. Sk. 2020. g. 17. febr.

- ⁵ Sodu likumi (pieņemti 1903.22.03.). Tieslietu ministrijas sevišķas komisijas sagatavojumā. http://flriga.lu.lv/tzpi/materiali/LSL/1903_gada_22_marta_Sodu_likumi_1930.pdf. Sk. 2020. g. 21. jūl.
- ⁶ Zahars V. Kritiskas pārdomas par atsevišķiem cilvēkdrošības aspektiem Latgales reģionā. *Daugavpils Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Starptautisko zinātnisko konferenču rakstu krājums*. II daļa. Daugavpils: Daugavpils Universitātes akadēmiskais apgāds "Saule", 2013, 244. lpp.
- ⁷ Balodis R. State and Church in Latvija. *State and Church in European Union. Third Edition*. Baden-Baden (Germany): Nomos Verlagsgesellschaft, 2019, pp. 297–324 (297). http://blogi.lu.lv/tzpi/files/2019/10/State-and-Church-in-EU_R_Balodis.pdf. Sk. 2020. g. 17. febr.
- ⁸ Centrālās statistikas pārvaldes datubāze, Valstī reģistrēto reliģisko draudžu skaits. https://data1.csb.gov.lv/pxweb/lv/sociala/sociala_kultura_kultura/KUG150.px/table/tableViewLayout1/ Sk. 2019. g. 17. febr.
- ⁹ Ziņojums par Tieslietu ministrijā iesniegtajiem reliģisko organizāciju pārskatiem par darbību 2018. gadā. Tieslietu ministrija. <https://tm.gov.lv/lv/ministrija/gada-parskati/2018-gada-publiskie-parskati>. Sk. 2020. g. 14. jūl.
- ¹⁰ *Latvijas valsts un tiesību vēsture: palīgs studiju kursa apguvē*. 1. daļa. [B.v.]: P&K, 2000. 64. lpp.
- ¹¹ Brežgo B. *Dinaburgas pilsētas privilēģija, 1582. gads*. Daugavpils: Latgales Pētniecības institūta izdevniecība, 2009, 31. lpp.
- ¹² Štejman I. *Iz istoriji gosudarstva i prava Latviji*. Rīga: SIA "JUMI", 2005. 7.–9. lpp.
- ¹³ *Latvijas valsts un tiesību ...*, op. cit., 108. lpp.
- ¹⁴ Samokvasov D. J. *Kurs istoriji russkogo prava*. Moskva: Tipografija Imperatorskogo Moskovskogo Universiteta, 1908, 4 str. https://books.google.lv/books/about/Kurs_istorii_russkogo_prava_1_1908.html?id=vQO8uwEACAAJ&redir_esc=y Sk. 2018. g. 17. febr.
- ¹⁵ *Latvijas valsts un tiesību ...*, op. cit., 80., 93., 119., 146. lpp.
- ¹⁶ Jego Imperatorskoje Veličestvo Nikolaj. Uloženije o nakazanijah ugolovnih i ispravitel'nih. Petergof (1845). https://vk.com/doc20559902_437521740?hash=4a7bdf15570fc55da2&dl=69e1aa427fe522432 Sk. 2018. g. 2. febr.
- ¹⁷ Jego Imperatorskoje Veličestvo Nikolaj. Ugolovnoje uloženiye. Tsarskoe Selo, 22.03.1903, https://pravo.by/upload/pdf/krim-pravo/ugolovnoe_ulogenie_1903_goda.pdf, 77. — 98. pants. Sk. 2018. g. 2. febr.
- ¹⁸ Mežulis D. Īpašuma krimināltiesiskā aizsardzība. Rīga: Jumava, 1997, 31. lpp.
- ¹⁹ *Sodu likumi* (1903.22.03). Rīga: Tieslietu ministrijas sevišķās komisijas sagatavojumā, 1930. http://flriga.lu.lv/tzpi/materiali/LSL/1903_gada_22_marta_Sodu_likumi_1930.pdf. Sk. 2018. g. 21. martā.
- ²⁰ *Sodu likums* (1933.24.04), XVII nodaļa. Ministru kabinets Latvijas Republikas Satversmes 81. panta kārtībā. <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/1283> Sk. 2018. g. 22. febr.
- ²¹ Štejman, op. cit., 186.–193. lpp.
- ²² *O vremennom primeņeniji ugolovnogo, graždanskogo i trudovogo zakonodatel'stva RSFSR na territoriji Litovskoi, Latvijskoi i Estonskoi Sovetskikh Socialisticheskikh Respublik*. Ukaz Prezidiuma Verhovnogo Soveta SSSR, 1940.06.11. Moskva: Gosudarstvennoje izdatel'stvo juridičeskoj literaturi, 1956, 28 str. https://ru.wikisource.org/wiki/Stranitsa:Sbornik_zakonov_1938-1956.djvu/61, Sk. 2018. g. 21. martā.
- ²³ Latvijas PSR Tautas Komisāru Padomes 1940. gada 25. novembra paziņojums par

- KPFSR Kriminālā, Kriminālprocesa, Civilā, Civilprocesa, Darba likumu un Laulības, ģimenes un aizbildnības likumu kodeksa piemērošanu Latvijas PSR teritorijā. *Okupācijas varu politika Latvijā, 1939–1991*. Dokumentu krāj./Latvijas Valsts arhivs. Rīga: Nordik, 1999, 122. lpp.
- ²⁴ Priņat 2-i sessijei VCIK XII soziva, Ugolovnij Kodeks RSFSR (1926.22.11). Redakcija 05.03.1926, str. 122–127, 137, 138, 162, 165, 167, 188, 206. https://ru.wikisource.org/wiki/Ugolovnyy_kodeksRSFSR_1926_goda Sk. 2018. g. 21.febr.
- ²⁵ Štejman, op. cit., 191. lpp.
- ²⁶ Dievnama vēsture. Mārtiņa Lutera katedrāle. <https://www.luterakatedrale.lv/dievnama-vesture>, Sk. 2010. g. 18. jūl.
- ²⁷ O porjadke vveģenija v ģeistivje ugolovnogo i ugolovno-processualnogo kodeksov Latvijskoi SSR. Ukaz Prezidiuma Verhovnogo Soveta Latvijskoi SSR ot 25 marta 1961 g. Ugolovnij kodeks Latvijskoi Sovetskoi Socialističeskoj Respublīki. M-vo justiciji LatvSSR. Rīga: Avots, 1983. 83, 304-305 str. U 1203100000–138.
- ²⁸ Iepriekš Valsts Kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija, pārdēvēta ar grozījumiem likumā “Par kultūras pieminekļu aizsardzību” (pieņemti 2018. g. 17. maijā, spēkā no 2018. g. 13. jūn.).
- ²⁹ Pieminekļu dokumentācijas centrs. Nacionālā kultūras mantojuma pārvalde. <https://mantojums.lv/lv/piemineklu-dokumentācijas-centrs/>. Sk. 2020. g. 23. apr.
- ³⁰ *Latvijas Kriminālkodekss*. Apstiprināts 06.01.1961, spēkā no 01.04.1961, ar grozījumiem, kas izsludināti līdz 01.11.1995. Latvijas Republikas Saeima. Rīga: Latvijas Republikas Tieslietu ministrijas Tiesiskās informācijas centrs, 1995, 78., 130. lpp.
- ³¹ Krimināllikums, 151. pants. Latvijas Republikas likums. Pieņemts 1998. g. 17. jūn., spēkā no 1999. g. 1. marta, ar grozījumiem, kas izsludināti līdz 03.07.2019. *Latvijas Vēstnesis* (199/200), 1998. g. 8. jūl. <https://likumi.lv/doc.php?id=88966>. Sk. 2020. g. 16. apr.
- ³² Grozījumi Krimināllikumā. Latvijas Republikas likums. Pieņemts 2012. g. 13. dec., spēkā no 2013. g. 1. apr. *Latvijas Vēstnesis* (202), 2012. g. 27. dec. <https://likumi.lv/ta/id/253698-grozijumi-kriminallikuma>. Sk. 2020. g. 21. martā.
- ³³ Par kultūras pieminekļu aizsardzību, 2. pants. Latvijas Republikas likums. Pieņemts 1992. g. 12. febr., spēkā no 1992. g. 10. marta. *Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs* (10), 1992. g. 5. martā. <https://likumi.lv/doc.php?id=72551>. Sk. 2020. g. 23. apr.
- ³⁴ Nacionālā kultūras mantojuma pārvaldes 2018. gada darba pārskats. 10. lpp. https://mantojums.lv/media/uploads/dokumentu/publiskie_parskati/parskats_2018.pdf. Sk. 2020. g. 23. apr.
- ³⁵ Kārtība, kādā kultūras pieminekļi iekļaujami valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā un izslēdzami no valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu saraksta. Ministru kabineta Noteikumi Nr. 473. Pieņemti 2003. g. 26. aug. spēkā no 2003. g. 30. aug. *Latvijas Vēstnesis* (118), 2003. g. 29. aug. <https://likumi.lv/doc.php?id=78457>. Sk. 2020. g. 23. apr.
- ³⁶ Sakrālā mantojuma saglabāšanas finansēšanas likums. Latvijas Republikas likums. Pieņemts 2017. g. 22. nov., spēkā no 2018. g. 1. janv. *Latvijas Vēstnesis* (238) 2017. g. 1. dec. <https://likumi.lv/doc.php?id=295476>. Sk. 2020. g. 16. apr.
- ³⁷ Pieminekļu saraksts. Nacionālā kultūras mantojuma pārvalde. <http://mantojums.lv/lv/piemineklu-saraksts/?t=®ion=2&group=0&type=2>. Sk. 2018. g. 16. apr.
- ³⁸ Latgales apgabaltiesas 2017. gada 19. decembra spriedums kriminālprocesā Nr.11331031512. Nepublicēti materiāli.
- ³⁹ Cultural property is part of our heritage,

- history and identity. Interpol. <https://www.interpol.int/Crimes/Cultural-heritage-crime>. Sk. 2019. g. 21. jūl.
- ⁴⁰ Trofimovs I. Atsevišķu mantisko noziegumu vispārējs raksturojums pārrobežu aspektā. *Valsts policijas koledžas V Starptautiskais zinātniski praktiskais materiālu krājums*, Rīga: VPK, 2018, 16. – 25.lpp.
- ⁴¹ Unanimously Adopting Resolution 2199. United Nations. <https://www.un.org/press/en/2015/sc11775.doc.htm>. Sk. 2018. g. 16. aug.
- ⁴² Ivančiks J., Trofimovs I., Teivāns-Treinovskis J. Evaluations of security measures and impact of globalization on characteristics of particular property crimes. *Journal of security and sustainability issues* (Vilnius), 2019, 8 (4): 571—579.
- ⁴³ Kavalieris A., Birmans U., Heinens B. u.c. *Kriminālistika III daļa*. Rīga: SIA "P&Ko", 2005, 14. lpp.
- ⁴⁴ Latgales apgabaltiesas 2017. gada 19. decembra spriedums kriminālprocesā Nr.11331031512. Npublicēti materiāli; Kairišs A. Crime against cultural property: finding solutions. ArtLaw.club Jūl.; Zudušie kultūras priekšmeti. Statistiskā informācija par Latvijā nelikumīgi atsvinātiem kultūras priekšmetiem. Latvijas Republikas Iekšlietu ministrijas Informācijas centrs. <http://www.ic.iem.gov.lv/lv/node/707>. Sk. 2020. g. 11. jūl.
- ⁴⁵ Informācijas sistēma "Mantojums". https://is.mantojums.lv/?id=&title=bazn%C4%ABca&type_group=&value_group=1&dating=&address=®ion=. Sk. 2020. g. 16. apr.
- ⁴⁶ Kultūras objektu apraksta veidošana. Latvijas Republikas Iekšlietu ministrijas Informācijas centrs. Elektroniskais pakalpojums. <https://www.ic.iem.gov.lv/lv/pakalpojumi/kulturas-objekta-apraksta-veidosana>. Sk. 2019. g. 7. jūl.
- ⁴⁷ Garīgo lietu padomes nolikums. Ministru kabineta Noteikumi Nr. 1307. Pieņemti 2009. g. 10. nov., spēkā no 2009. g. 14. nov., *Latvijas Vēstnesis*, (181), 13.11.2009. <https://likumi.lv/ta/id/200583-garigo-lietu-padomes-nolikums>. Sk. 2020. g. 31. jūl.
- ⁴⁸ Reliģisko organizāciju likums, 5.p. 8.d. Latvijas Republikas likums. Pieņemts 1995. g. 7. sept., spēkā no 1995. g. 10. okt. *Latvijas Vēstnesis* (146), 1995. g. 26. sept. <https://likumi.lv/ta/id/36874-religisko-organizaciju-likums>. Sk. 2020. g. 31. jūl.

Par autoru

Mg. iur. un *Mg. sc. ing.* **Igors Trofimovs** ir Daugavpils Universitātes Studiju programmas "Juridiskā zinātne" doktorants, Daugavpils Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes un Valsts policijas koledžas lektors. Zinātniskās intereses: Krimināllikums, kriminālā izlūkošana, nacionālās, valsts un reģionālās drošības jautājumi.

About the Author

Mg. iur. and *Mg.sc.ing.* **Igors Trofimovs** is a Doctoral candidate in Law from Daugavpils University; Lecturer at the Faculty of Social Sciences at Daugavpils University and State Police College of Latvia. Research interests: Criminal Law; criminal intelligence; issues of national, state and regional security.

CHARACTERISTICS OF CRIME AGAINST RELIGIOUS ITEMS

Igors Trofimovs

dakpt@inbox.lv

SUMMARY

Keywords: *culture objects, culture items, religious items, spiritual values, crime, proportional punishment.*

The stability of society is affected not only by the processes of globalization but also by the human history with its cultural and religious traditions. Criminal offences committed by greed are studied and categorized according to the target of its immediate threat, mode of implementation and characteristics of the crime subject, as well as the number of subjects. One of such threat targets is cultural property. Theft of cultural property differs sharply from other larceny sorts by the threat object and subject, the manner in which the crime was committed, as well as by the justified concern of the society and the enormous interest of the mass media causing widespread resonance in the society.

In the territory of Latvia, theft of religious items was punishable since the time of adoption of Christianity, however, during the Russian Empire, only Orthodox, Roman Catholic, Armenian — Gregorian and Evangelical Protestant Churches were protected by the law, however, after the restoration of independence, freedom of conscience and belief of the believers of all religious denominations in Latvia were protected by law. After the occupation and incorporation of Latvia into the Union of Soviet Socialist Republics, neither religious beliefs nor religious venerable objects were protected by the norms of the Criminal Code. After the restoration of independence and until the last time the Criminal Law did not separate religious objects from the common term “property”, and calling to justice is possible only for the destruction or damaging of state-protected cultural monuments, for its desecration, unlawful removal outside the Republic of Latvia and unlawful expropriation, as well as with a qualificative indication — if it causes serious damage to the interests of the State or of the society.

No decrease trend in the amount of theft of religious items has been identified. Trafficking of cultural property obtained illicitly is an international crime that unites countries of origin, of transit and of destination. This became possible not only because of continuing demand but also by opening of art market boundaries and by possibility of selling, buying and delivering of cultural items through the Internet, as well as due to the political instability in some countries.

There is an urgent need to study the specificity and difficulties of finding, removal of religious items and its investigation. Of great importance is also necessity to evaluate the effectiveness of used solutions and tools with the aim to apply a reasonable penalty to a guilty person, taking into consideration not only the material but also the spiritual value of religious items.

According to the author's point of view, successful investigation of the mentioned crime is burdened by the gaps in the Criminal Law of the Republic of Latvia.

Firstly, a religious item, as a subject of the crime threat, was not separated from the concept of the general object of the criminal offence of theft.

Secondly, in order to have the possibility to impose a proportionate punishment on the guilty person, taking into account not only the material but also the spiritual value of a religious item, the author offers to start discussion among lawyers on the necessity of supplementing of objects of criminal offence of Section 175, Paragraph four with the concept of a religious item, expressing Section 175, Paragraph four in the following wording: "(4) For a person who commits theft, if it has been committed on a large scale, or if it has been committed by an organized group, as well as commits theft of narcotic, psychotropic, powerfully acting, toxic or radioactive substances, explosives, firearms, ammunition or religious items."